

Häckande tärnor i Skåne 1991–2010

Forskningskommittén inom SkOF bestämde i samråd med lokala klubbar att inventera häckande tärnor under 1991.

Martin Gierow gavs i uppdrag att organisera detta.

Resultatet publicerades i ANSER nr 1/1992.

Summeringen i jämförelse med framför allt det material som fanns i sjö-, småvatten- och kustinventeringen från 1978–81 var dyster.

Fem av sex arter hade minskat eller försvunnit som häckfåglar i Skåne.

Därför togs ett initiativ att bilda en skånsk tärngrupp.

Nils Waldemarsson

Under de första åren av 1990-talet gjordes den årliga sammanställningen av häckande tärnor i Skåne under ledning av Martin Gierow. Därefter har undertecknad genomfört den årliga sammanställningen. Det kan efter 20 års verksamhet finnas anledning att göra en uppföljning av hur antalet häckande par för de olika arterna utvecklats. Dessutom har en utvärdering skett av tillgängligt material från Atlasinventering II där fältarbetet avslutades under 2009.

Jag väljer först att kortfattat redovisa vad som inträffat områdesvis under 2010. Allmänt kan sägas att viljan att inventera häckande fågel under 2010 varit lägre inte minst beroende på behovet av återhämtning efter alla ansträngningar under at-

lasperioden 2004–2009. Antalet par för 2009, som jämförelse, redovisas i förekommande fall inom parentes.

Nordvästskåne

Fisktärna: Antalet häckande par känns mycket osäkert då fullständiga rapporter saknas. Från Hallands Väderö meddelas ett uppskattat antal på mellan 10 och 20 par (7 par), vilket är något fler än under de senaste åren. Från Sandön finns en rapport om 19 adulta ex i lämplig häckningsbiotop. I övrigt föreligger endast rapporter om enstaka par. Ett rimligt antagande är dock att läget inte har förändrats alltför mycket i förhållande till de senaste åren.

Småtärna: Här ruvade 11 par (13 par) på Rönnen och enstaka ungar sågs. Samtidigt pågick en del omhäckningar på lokalen.

Motstående sida: Småtärna.

Foto: P-G Bentz / Sturnus.

Från andra lokaler föreligger rapporter om enstaka par. Totalt cirka 15 par (19 par) för området.

Landskrona – Lomma

Fisktärna: Totalt 4–5 par (10–12 par). Utspridda par rapporterade, bl.a. 1 par vardera från Slättängsdammen och Brohusdammen, Lomma. Även om bristande rapportering föreligger så indikerar detta en klar nedgång för området.

Silvertärna: Minst 5 par ruvade på en sandbank utanför golfbanan, Järavallen. Detta är en ny häckningsart för området.

Småtärna: Minst 6 par ruvade på sandbanken utanför Järavallen. Även 1 par fanns vid Saxåns mynning. Totalt minst 7 par (4 par) för området.

Malmöområdet

Hela norra hamnområdet är numera en enda stor aktiv byggarbetsplats. Möjligheterna för tärnorna att häcka här är i princip obefintliga. Visserligen finns en del rapporter om tärnor men dessa fick välja andra häckningsplatser. Endast en liten restpopulation med 6 par fisktärna och 1 par silvertärna vid Terminalgatan återstod. Däremot fanns en annan lokal i de södra delarna av Malmö kommun som attraherade både småtärna och silvertärna, nämligen ön Dynan. Summerar vi Malmöområdet så blev resultatet följande:

Fisktärna: 6 par (3 par). 2 pull sågs vid Terminalgatan.

Silvertärna: 7 par (10 par). Av dessa häckade 6 par på Dynan.

Småtärna: 15 par (15 par). Alla dessa häckade på Dynan och kläckte ut mycket bra och minst 20 ungar blev flygga.

Vellinge

Som vanligt finns ett gediget material i *Verksamhetsrapporten från Falsterbo Fågelstation*. Allmänt kan sägas att åtminstone kärnlokalerna för tärnorna, Näsholmarna och Eskilstorps holmar, utsattes för betydligt mindre rävpredation än tidigare år. Högvattnet hjälpte till.

Skräntärna: 2 par (0 par). Ett par hade kläckt och ett par ruvade vid besök 14 juni på Eskilstorps holmar.

Fisktärna: 1 par (1 par). Ett par noterat vid Arriesjön, resultatet okänt.

Silvertärna: 183 par (113 par). Detta var givetvis "all time high". Tidigare noterades som bäst 123 par år 2002. 100 par häckade på Eskilstorps holmar och 75 par på Näsholmarna. Övriga häckningar fanns utspridda på andra lokaler. I kraft av stora kolonier och låg predation blev resultatet bra. Vissa omläggningar skedde dock, särskilt på Näsholmarna.

Småtärna: 33 par (43 par). Flest par, 14, fanns på Näsholmarna. Resultatet ligger under medelvärdet som är 41 par. Tyvärr finns endast ett fåtal rapporter om flygga ungar.

Trelleborg

Fisktärna: 2 par. Noterade vid Sillesjö och Minnesberg, bl.a. med föda åt ungar.

Småtärna: 24 par (11 par). En klassisk häckningslokal, Trelleborgs hamn, tycks åter attrahera småtärnor i större mängd.

Motstående sida: Ung silvertärna. Foto: John Larsen.

Bon och kullar har räknats och åtskilliga ungar, även flygga, har setts.

Eslöv, Lund, Staffanstorp och Svedala

Fisktärna: 37–39 par (28–29 par). Lejonparten av dessa, 22–24 par, häckade i Krankesjön. Dessa häckade huvudsakligen på konstgjorda plattformar och lyckades mycket bra med häckningen, 25 flygga ungar. Detta är det högsta antalet noterade par sedan räkningarna av arten startade här 1999. I övrigt kan nämnas att 4 par häckade vid Vombs västra ängar respektive Klosterviken.

Svarttärna: 20–21 par (10 par). 11–12 par av dessa häckade i Krankesjön och fick ut 12–14 ungar. I Klosterviken häckade 9 par som fick ut 9–10 ungar, i jämförelse med de senaste åren ett strålande resultat. En del av dessa uppehöll sig under senare delen av säsongen i Börringesjön men här skedde ingen häckning.

Sydostskåne

Fisktärna: 17 par (8 par). Rapportering från fler lokaler har gett ett högre antal häckande par än vanligt i detta område. Flest är rapporterade från Torsjön där 8 par ruvade.

Mellanskåne

Fisktärna: 3 par (10 par). Nedgången beror säkert på bristande rapportering. För första gången rapporterades dock en lyckad häckning vid Gäddängen, Fulltofta, med flygg unge.

Norra Skåne

Fisktärna: 12–15 par (25–26 par). Även här rådde bristande rapportering. Många tidigare häcklokaler är ofullständigt eller inte alls rapporterade. Även detta år lyckades de ca 10 par som häckade i Perstorps kommun väl. Minst 14 ungar blev flygga.

Svarttärna med dykarlarv. Foto: Patrik Olofsson.

Svarttärna: 2 par. Så häckade åter svarttärnorna i Finjasjön. Här blev inte mindre än 4 ungar flygga. Förra gången var 2009 då ett par häckade.

Nordöstra Skåne

Liksom under 2009 genomfördes här en heltäckande inventering och rapportering av de kushäckande tärnorna.

Skräntärna: 4 par (3 par). 4 par skräntärnor, eller t o m 5 par om vi väljer att ta med det par som häckade 100 m in i Blekinge på Vällholmen, gick till häckning i den nordostskånska skärgården. Ett av de 3 paren som häckade på Gruarna utanför Edenryd fick ut 2 ungar. De övriga två paren utsattes för predation. På den gamla lokalen Trueskär lyckades det solitära paret efter omläggning kläcka fram en unge 20 juli. Denna blev också flygga.

Kentsk tärna: 120–130 par (130 par). Trots att skrattnåskolonin minskade ytterligare på Bodaskäret i inloppet till Tosteberga hamn så påverkades de kentska tärnorna tämligen marginellt. Här häckade 120 till 130 par och 114 ungar blev ringmärkta. Under ett par veckors tid blev huvuddelen av ungarna flygga.

Fisktärna: minst 28 par (33 par). Även under 2010 noterades ett högt antal häckande par fisktärnor. Den största koncentrationen fanns på Rustningsskär utanför Tosteberga ängar med inte mindre än 16 par. Bedömningen är att fisktärnorna lyckades relativt väl med sin häckning. Tyvärr saknas rapporter från flera inlandslokaler i området.

Silvertärna: 34 par (33–34 par). Även antalet häckande par silvertärna prickar i princip föregående års resultat. Den i särklass viktigaste lokalen var under 2010 den lilla holmen utanför badplatsen i Edenryd med 21 par. Även för silvertärnorna var häckningsresultatet hyggligt.

Småtärna: 8 par (6–8 par). Det prekära läget för småtärnorna består. 3 till 4 par på Terraholmen och 3 par som sågs vid Vanebergaholmen samt 1 solitärt par i övrigt är allt. Småtärnorna på Terraholmen som kontrollerades noggrannare kläckte fram bra. I övrigt är resultatet tveksamt. Utöver dessa häckade glädjande nog 1 par i Äspet, Åhus. Dessa sågs med 3 ungar. Detta är då ett klart bättre resultat än under 2009 då knappast någon unge kom på vingarna i området.

Svarttärna: 10 par (10 par). Samtliga dessa häckade på utlagda plattformar i Vattenriket och fick ut 7 ungar. Oförändrat antal sen 2009 således men med bättre häckningsresultat. 2009 blev 5 ungar flygga.

Vad har hänt under 20-årsperioden?

Skräntärna

Skräntärnan som skånsk häckfågel har en kort historia. Uppgifter finns om en häckning på Måkläppen 1944. I slutet av 1970-talet häckade de ett par gånger i sydväst med något enstaka par, Dynan 1975 och Måkläppen 1979. Då Måkläppen fick landkontakt försvann skräntärnorna.

I nordost upptäcktes arten som häckfågel första gången 1977 med 2 par. Beståndet ökande raskt till 15 par 1979 och låg sedan på 15–20 under en lång följd av år. Under senare hälften av 1990-talet minskade populationen efterhand för att i början av millenniet understiga 10 par. Minskningen fortsatte på den klassiska häckningslokalen Trueskär ned till något enstaka par, dock samtidigt som arten började etablera sig med 2–3 par några

km österut på ögruppen Gruarna utanför Edenryd. Denna bild kvarstod under 2010.

Omkring år 2000 återkom skräntärnorna som häckfåglar i sydväst, då företrädesvis på Eskilstorps holmar. Antalet har oftast varierat mellan 1 och 2 par under de senaste tio åren.

Allmänt har skräntärnorna i Skåne haft en god reproduktion under hela perioden. Undantaget har varit enstaka år då högvatten, störningar eller predation spolerat häckningar. Den minskande populationen kan åtminstone inte här skylla på för låg reproduktion. Anledningarna får sökas inom andra områden som flyttning, övervintringsområden eller nedgångar i beståndet i andra delar av Östersjön.

För den som vill fördjupa sig i de skånska skräntärnorna rekommenderas artikeln, Skräntärnan i Skåne av Patrik Olofsson, publicerad i *ANSER* nr 4/2008.

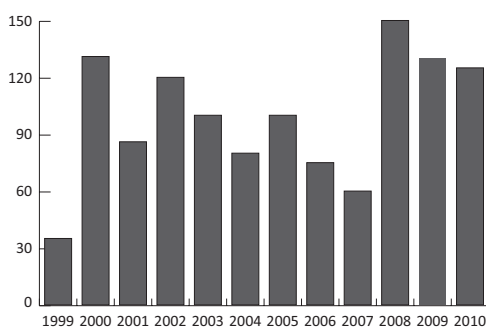

Ung skräntärna. Foto: Patrik Olofsson.

Kentsk tärna

Det är nu 100 år sedan den första häckningen av kentsk tärna noterades i Skåne: 2 par på Måkläppen 1911. Arten fanns sedan representerad i Skåne i varierande numerär under 80 år. Häckningar fanns både på Skånes västra sida, bl.a. i Skälderviken och i Foteviken med upp till 267 par; och på Ängholmarna i nordost. Just det året som de årliga sammanställningarna började, 1991, försvann den kentska tärnan som skånsk häckfågel. Däremot blev arten kvar som häckfågel helt nära på andra sidan Blekingegränsen.

1996 återkom arten lite försiktigt med 10 par på Takholmen söder om Nymölla. Året därefter ökade kolonin till 50 par. En starkt bidragande orsak var att skrattmåsar började återkomma som kolo-

Figur 1. Antalet par kentska tärnor i Tostebergaområdet 1999–2010.

nihäckare i kustområdet. De kentska tärnorna bedöms vara mycket beroende av skrattmåskolonierna för att lyckas med häckningarna. Då skrattmåsar flyttade sin koloni till Kristians skär utanför Tosteberga, för att slutligen flytta kolonin till Bodaskäret i hamninloppet, följde de kentska tärnorna med. Utvecklingen av antalet tärnor i kolonin kan ses i diagrammet. Enstaka men kortvariga häckningar har också inträffat under åren, bl.a. i Malmö hamn och i Skälderviken.

Ett orosmoment idag är att skrattmåskolonin vid Tosteberga under de två senaste åren minskat dramatiskt från över 2000 par ner till cirka 400 par. Det är högst troligt att om skrattmåsar försvinner, så försvinner också de kentska tärnorna.

Fisktärna

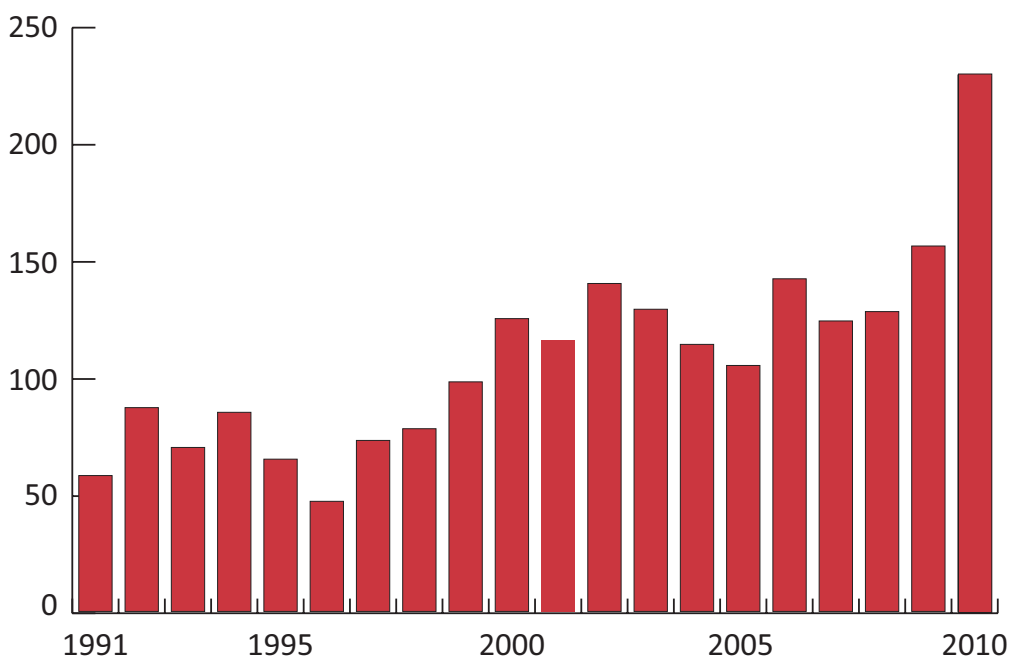
Fisktärnan torde ha kommit hit som skånsk häckfågel efter senaste istiden och funnits som såväl kust- som inlandshäckare sedan dess. I tidigare redogörelser, dels sammanställningen från förra atlasinventeringen och dels resultatet av den första tärninventeringen från 1991, är det svårt att få fram några säkra uppgifter om fisktärnepopulationerna. 1991 uttrycktes en oro för negativ utveckling för arten sedan den s.k. sjö- och småvatteninventeringen

Fisktärna med dununge. Foto: Anders Åkesson.

1978–81. I den årliga sammanställningen har ständigt saknats uppgifter från inlandslokaler men samtidigt har varje år nya lokaler tillkommit.

Om vi väljer att jämföra resultaten från de båda atlasinventeringarna (Atlas I under åren 1974–1984 och Atlas II under åren 2003–2009) finner vi att arten rapporterades från fler rutor under Atlas II (drygt 120 jämfört med 97 under Atlas I) samt som säker häckare från cirka 70 rutor (jämfört med 57 under Atlas I). Efter

Figur 2. Antalet häckande par silvertärna i Skåne 1991–2010.

Atlas I uppskattades det skånska beståndet till 320 par. Senare års inventeringar av främst de kushäckande bestånden, tillsammans med uppskattningar av antalet inlandshäckande par, resulterar dock inte i besked om en uppenbar beståndsökning. Tolkningen måste bli att fisktärnan håller ställningarna, möjligen med råge.

Silvertärna

Troligen var silvertärnan, i kraft att vara en arktisk art, den första tärnan som började häcka vid slutet av förra istiden. I modern tid anses knappt 100 par ha häckat 1980 och arten hade minskat till 75 par 1991. Under början av 1990-talet sjönk antalet ytterligare för att 1996 bottna strax under 50 par.

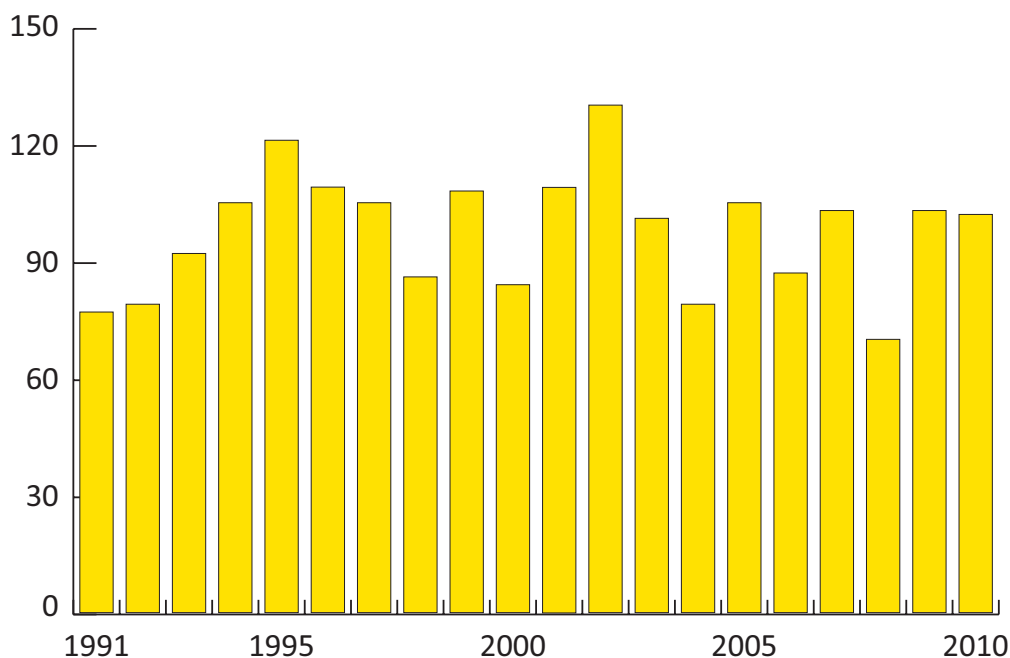
Sedan dess har antalet par trots viss ryckighet ökat för att 2010 uppgå till inte mindre än 229 par. Ökningen har varit sär-

skilt påtaglig under de två senaste åren trots förlusten av lämpliga häckningslokaler i Malmö hamnområde. Den ökande storleken på kolonierna i andra områden och därmed förmågan till "egenskydd" har rimligen påverkat häckningsresultatet positivt. Silvertärnan har nationellt ökat starkt såväl under den senaste 10-årsperioden som under 30-årsperioden.

Småtärna

Första gången denna tärna omnämns i litteraturen är 1821 men det finns anledning att tro att den är betydligt äldre som skånsk häckfågel. Vid skiftet mellan 1800- och 1900-talet var Måkläppen en god häckningsplats för arten och höll mellan 75 och 100 par.

År 1991 hittades knappt 100 par i Skåne vilket också speglar vår uppfattning vid sammanställningen av förra atlasinventeringen. Sammanställningen i Atlasinven-

Figur 3. Antal häckande par småtärna i Skåne 1991–2010.

tering II visar god överensstämmelse med uppfattningarna i dito nr I. Antalsmässigt ligger arten fortfarande kring 100 par och finns upptagen med säker häckning i 26 rutor, en mer än förra gången. Det som kan vara oroande är läget vid den nordost-skånska skärgårdskusten där arten visar en klart vikande tendens. 1999 häckade här 25 par, idag endast 8 par.

Svarttärna

Klassisk är Linnés beskrivning i sin skånska resa 1749: "fiskmåsar till färgen svart-grå flögo mycket kring staden (Malmö) och bodde i vattugräset". Arten hade säkert sin förekomst i det skånska landskapet under åtskilliga tusen år dessförinnan. Under diknings- och sjösänkingshysterin på 1800-talet och tidigt 1900-tal gick svarttärnan kraftigt tillbaka.

Drygt 50 par rapporterades häcka 1991. Detta ansågs vara dystra siffror, då arten

noterat en topp kring 1980 och 125–150 par häckade i Skåne. Med anledning av den negativa utvecklingen påbörjade Patrik Olofsson ett projekt med början 1992 i nordöstra Skåne och fortsättning i hela Skåne 1994. Projektet omfattade utsättning av konstgjorda boulderlag, ringmärkning och predationsstudier. Då inledningen av projektet redovisades i *Vår Fågelvärld* 5/1997 hade antalet häckande par i Skåne ökat till cirka 70 och häckningsframgångarna och överlevnaden hos boungrarna hade ökat. Eftersom åtgärderna föreföll ge effekt fortsätter projektet än i dag.

Tyvärr har antalet över tiden dock minskat och var från 2008 nere i ungefär halva antalet par jämfört med tio år tidigare. Även fördelningen av populationen har under de här tjugo åren förändrats. Från att huvuddelen av populationen häckat i nordöstra Skåne förhåller det sig så idag, att huvuddelen finns i sydvästra Skåne.

Under 2009 fick svarttärnorna ut rejält med ungar, 19–21, vilket var behövt efter ett par dåliga år. 2010 häckade sammanlagt 32–34 par i Skåne. Dessa överträffade häckningsutfallet från föregående år och fick 33–35 ungar flygga. 20-årsperioden avslutades således ur den aspekten utomordentligt.

Det finns trots det anledning fortsätta att utfärda en varning kring framtiden för arten, då den utgör en randpopulation i sitt utbredningsområde. Sådana brukar ju i tider av allmän nedgång för en art vara den som drabbas först.

Slutord

Efter att ha deltagit i arbetet med uppföljningen av de skånska tärnorna under nästan hela den här 20-årsperioden blir detta den sista sammanställningen och sammanfattningen i denna form som jag gör. Jag tror att med de lokala uppföljningar som sker både områdesvis och artvis och inte minst inrapporteras i *Svalan* finns goda möjligheter att relativt enkelt följa de olika arternas utveckling. Bilden för en del tärnarter är fortfarande dystert och i

en nära framtid kan fortfarande några arter upphöra som skånska häckare. Andra som t.ex. silvertärna har gått en motsatt väg. Men idag har vi faktiskt alla svenska tärnarter som skånska häckare. Så var inte fallet 1991.

Jag slutar med att tacka alla som under åren kontrollerat både kända och mindre kända häckningslokaler och viktigast – rapporterat detta på något sätt. Fortsätt så!

Litteratur

- Andell, P. & Nilsson, L. 1987. *Svensk fågelatlas i Skåne; slutrapport, del 4*. Anser 26:161–178.
- Ekberg, B., & Nilsson, L. 1994. *Skånes fåglar, del 1*. Signum. Lund.
- Gierow, M. 1992. *De skånska tärnorna – resultatet från inventeringen 1991*. Anser 31:37–42.
- Olofsson, P. 2008. *Skräntärnan i Skåne – historik och häckningsresultat 2008*. Anser 47:193–202.

Nils Waldemarsson
Skånegatan 6, 295 32 Bromölla
nils.waldemarsson@swipnet.se

Ringmärkt fisktärna. Foto: Patrik Olofsson.